

כיצד מכוונים את הילד למידות טובות?

מה לא טוב בילד שיש בו מדות נפש טובות באופן טבעי? כיצד צריכה להיות הכוונת ההורה את ילדו לקיום מדות טובות? ילדים נוטים לומר שקר: מהי שורש הבעיה וכיצד ניתן לטפל בה? הקנאה אף היא חווית-ילדות קשה כמעט בלתי נמנעת – מה ניתן לעשות כדי להמעיט אותה ואף לבטלה כליל? ● על כך ועוד במאמר הבא

מאת: הרב ישעיהו וובר

לנצל תכונה זו יותר. ראוי להוכיח לו שיש בו את הכוח להתגבר על עצמו כאשר הוא מתפתה לעשות מעשה שלילי – כמו להכות את אחיו הצעיר... חובה לאפשר לו להבין את המעלה שבו ואת האפשרויות הנוספות הגלומות בה ושביכולתו להמשיך ולפתחה.

אם לא נכוון באופן הזה, סביר להניח שמידת טוב-הלב תשאר, אך מאד יתכן שהיא תופנה גם לאפיקים שאינם נכונים. כי עבור ילד שאינו מקבל הדרכה נכונה, טוב-לב יכול להתבטא, לדוגמא, בהגנה על ילדים שעושים מעשים שאינם הגונים – היות שהוא מרחם עליהם שמא יקבלו עונש. הוא עלול אפוא להיות שותף לדבר-עברה מסיבות דומות, ואף לגרום לעצמו סבל.

לכן החשיבות הרבה של הכוונת המידות הטובות לאפיקים הנכונים.

המידות שאינן טובות קיימות, לא רק אצל ילדים, אלא אצל כל בן אדם. קשה כהורה במסגרת הביתית, לעקור מידות רעות. זו עבודה של שבעים-שמונים שנה, וכפי שהיו אומרים "קשה יותר לעקור מידה רעה מאשר ללמוד את הש"ס".

צעקות, גערות ועונשים לא יועילו לעקור

בפשטות וכדבר מובן מאליו. יוצא שהילד מקבל הרבה יותר התייחסות שלילית מחיובית.

דרך חינוך זו, שיתכן והיתה מקובלת בזמנים עברו, ואף הוכיחה את עצמה – אינה מתאימה לימינו. כיום ילד זקוק לחיזוקים רבים ולביטויי הערכה על כל צעד ושעל, גם בדברים שהם טבעיים אצלו.

הערכה אין משמעותה לומר לילד "איזה בעל חסד נפלא אתה!" הערכה היא, לתת לילד את ההכוונה כיצד לנצל את המידה שהתברך בה, ללמד אותו להפנותה לאפיקים הרצויים ולהדריך אותו כיצד לעשות את הטוב והנכון.

מה התועלת שבהכוונת הילד?

לעתים אנו נתקלים בסתירות בהתנהגותו של הילד. יתכן שהילד טוב-הלב הזה עוזר בכל מאודו לכל השכנים בבניין, אך את אחיו הוא מכה. במצב כזה יש לציין לשבח את מידתו הטובה, להראות שיש לו את הפוטנציאל והיכולת, ולהסביר שבאפשרותו

כשמדברים על "מידות טובות", מהי בעצם מידה טובה?

ילד שהוא טוב-לב, המידה הטובה שהוא מצטיין בה היא טוב-לב. הוא אוהב לעשות טובות לחבריו. בדרך כלל ההורים מקבלים זאת בפשטות ובטבעיות. וכי כיצד יתכן אחרת?! הילד הרי גדל במשפחה שכולם בה טובי לב; כאלו הם הוריו וכך גם אחיו. עם כזאת דוגמא יומיומית, הפליאה הגדולה היתה, אילו לא היה ממשיך בדרך הזאת. הדבר כה מובן מאליו עד שלא מתייחסים לכך. המובנות מאליה יכולה להגיע עד כדי כך, שכאשר אדם זר מציין לשבח את טוב-לבו המיוחד של הילד, הוריו לא מבינים על מה הרעש והמהומה. עבורם אין בהתנהגותו כל דבר מיוחד שצריך להעלותו על נס.

גישה כזאת עלולה למנוע מהילד להמשיך ולפתח יותר מידה חשובה זו ולהתעלות בה. טבעם של בני אדם, והורים מחנכים בכלל, שהם מודעים יותר לתכונות ולמעשים השליליים, וממהרים להתייחס אליהם ולהקפיד על הילד בשלהם. ההתייחסות לחיובי, לעומת זאת, מוזנחת. החיובי מתקבל

מידה רעה. כל שביכולת ההורים לעשות הוא, לא לאפשר לילד להוציא מידה רעה אל הפועל על ידי הצבת גבולות ומחסומים.

כאשר ילד משקר, לדוגמא, יכולות להיות לכך מספר סיבות. אולי הוא משקר כי הוא מגמגם. יתכן שרצונו להגן על עצמו כה עז, שהוא שכנע את עצמו להאמין בשקר שהמציא, והוא בטוח באמיתותו. יכול להיות שהשקר הראשון היה עבורו משבר; השני כבר לא היה כל כך קשה, כי הוא נוכח לדעת שהראשון עבר בשלום. השלישי והרביעי יכולים להיות מדומיינים כאמתיים.

ילדים מעטים ביותר כנים עד כדי להודות בינם לבין עצמם שהם, בעצם, משקרים. רובם בעלי דמיון חזק ביותר והם מדמיינים את השקר לאמת. זוהי הדרך שלהם להחלץ מבעיית הקונפליקט: לומר אמת ולהעניש, או לשקר ולהנצל מעונש. הפתרון: יצירת אמת סובייקטיבית, וכך השקר הופך להיות האמת האישית שלהם.

יש לקבל זאת כדבר טבעי, כחלק בלתי נפרד – כמעט – מתקופת הילדות. אין זו תופעה שיש להתבייש בה, אך בהחלט יש להתמודד עמה ולטפל בה בצורה הנכונה ביותר.

איך לכוון את הילד למצב של מידות טובות?

ראשית, יש להעיר לילד ולהבהיר לו שהדברים שהוא אמר אינם מתאימים למציאות. לעשות הפרדה ברורה בין המציאות לבין הדמיון, כך שהילד בעצמו יבין שכאשר הוא נמצא במצב מצוקה יש לו נטיה לברוח ולמצוא מחסה בצל הדמיון. מתוך כך יגיע למסקנה שלא אמר אמת.

ככל שמכוונים אותו יותר למציאות, מאפשרים לילד להבחין בבירור רב יותר היכן הם הגבולות שבין מציאות לדמיון. הבחנה זו מסייעת לו להרגיש בעצמו כאשר הוא חוצה את הקוים. הוא כבר ידע בעצמו מתי הוא אומר שקר ויבין שעליו לעצור.

אולם כאן יש להזהר ולהקפיד לתת את האיזון.

אם כל ההתייחסות כלפי הילד תהיה בכיוון השלילי, הילד יטעה לחשוב שהוא שלילי במהותו. עובדה, כל הזמן מטפלים בחסרונותיו ובלא-טוב הנמצא בו וכך עוצרים בעדו. לכן חשוב מאד והכרחי להתייחס גם לחיובי. לכוון ולאפשר לילד להתפתח ולהתחזק גם בכיוון המידות הטובות שטבועות בו ושהן חלק בלתי נפרד מאופיו, בכל האמצעים האפשריים העומדים לרשות

ההורה-המחנך.

הקנאה אף היא חווית-ילדות קשה כמעט בלתי נמנעת. אצל ילדים היא נובעת מראיה מעוותת של המציאות. מצד קטנות דעתו נדמה לו שהשני קיבל משהו שלכאורה היה מגיע אף לו לקבל, או שמלכתחילה היה צריך להגיע לידיו.

חשוב להיות פתוח עם הילד ולשוחח על הנושא ככל שאפשר. לתת לילד את ההרגשה שקנאה היא דבר טבעי שנמצאת בתוכו, היות שהוא עדיין ילד ולהסביר לו שכאשר יגדל יבין שאין מקום לקנאה. אולם היות שכרגע הוא עדיין ילד, טבעי שהוא מקנא. אין זו אשמתו, אולם עליו להשתדל לרסן את המידה הזאת ככל האפשר ולא להניח לה להתפרץ החוצה.

אין הכרח שהקנאה במהותה תהיה מידה שלילית. אפשר לכוון אותה לעבר החיובי, ולהשתמש בה לצורך קיום מצוות ומעשים טובים. "קנאת סופרים תרבה חכמה", וכמו שכתוב אצל רחל שקנאה במעשיה הטובים של אחותה.

אלא שהקנאה המקובלת בגיל הילדות

הינה שלילית, ואת ההכרה בכך יש להעמיק בילד. כאשר יפנים זאת, ברוב המקרים הוא יעצור בעצמו ולא יביא את קנאתו לידי בטוי מעשי.

לסיכום הדברים:

בשורה התחתונה: ראשית, אין לראות מדות טובות שיש בילד כדבר מובן מאליו. לא פחות ממה שאנו מתייחסים בביקורת כלפי המעשים הלא-טובים, כך, ועוד הרבה יותר, אנו צריכים להעביר את הערכתנו כלפי המדות והמעשים הטובים של הילד.

שנית, יש לכוון ולהשגיח את הילד לניצול התכונות הטובות שבו. מידה טובה הקבועה בנפש אינה מספקת, כיון שהיא יכולה להיות מנוצלת למקומות לא נכונים. יש להשגיח, לעקוב לכוון ולטפל כל העת ביד אהבת.

יותר ממה שאנו עושים, הקב"ה ישלח ברכה במעשה ידינו, ויעזור לנו לגדל ילדינו בדרך נכונה ואמיתית לנחת רוח הרבי מה"מ.

